

Gotlands tingsrätt

Remissyttrande över betänkandet Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende SOU 2025:56

(Ju2025/01097)

Gotlands tingsrätt instämmer i utredningens övergripande bedömning att det finns behov av att stärka domstolarnas och domarnas oberoende i en tid och en omvärld där detta utmanas på olika sätt och att det är motiverat att förändra ordningen för ansvarsutkrävande av ordinarie domare. Utredningens förslag, som bygger på grundlagsutredningens betänkande, berör stora och viktiga frågor som tingsrätten har haft svårt att helt överblicka och bedöma alla konsekvenser av. Med detta förbehåll kan tingsrätten i huvudsak ställa sig bakom utredningens förslag. Tingsrätten vill beträffande vissa frågor framföra särskilda synpunkter.

Kapitel 5. En ny nämnd bör pröva vissa frågor om ordinarie domare

5.3.2 Nämndens uppgift

Utredningen föreslår att Domaransvarsnämnden ska besluta i fråga om åtalsanmälan av ordinarie domare. Utredningen har samtidigt framfört flera skäl emot att åtalsanmälan ska omfattas av den nya prövningsordningen (se avsnitt 17.16). Tingsrätten instämmer i de flertalet skäl som utredningen anfört som talar emot en förändring av nuvarande ordning för åtalsanmälan, särskilt mot bakgrund av att frågan om åtalsanmälan har en annan karaktär och får sägas vara av mindre konstitutionell betydelse än övriga frågor om avsättning, avstängning och läkarundersökning av ordinarie domare.

Den föreslagna ordningen med en anmälningsskyldighet till Domstolsstyrelsen, som i sin tur väcker frågan i Domaransvarsnämnden, som i sin tur gör själva åtalsanmälan ger upphov till en opåkallad särreglering för ordinarie domare jämfört med andra statliga tjänstemän i en fråga som åklagare har ensam beslutanderätt i. En sådan ordning hindrar inte, och ska inte heller hindra, att otillbörligt agerande från en ordinarie domare hamnar under en åklagares bedömning på annat sätt. Tingsrätten delar därmed utredningens tveksamhet för om frågan om åtalsanmälan för ordinarie domare lämpar sig för den nya prövningsordningen och anser snarare att övervägande skäl talar för att det saknas anledning att ändra nuvarande ordning.

Kapitel 6, En ny prövningsordning för vissa frågor som rör ordinarie domares rättsställning

6.3 Domstolsprövningen

Tingsrätten tillstyrker utredningens förslag att domstolsprövningen bör ske efter överklagande och att något krav på prövningstillstånd inte ska finnas. Utredningens skäl för förslaget att överprövningen bör ske i allmän domstol med Högsta domstolen som sista instans framstår dock enligt tingsrättens mening inte som övertygande. Utredningens återkommande påpekande av att prövningen inte i första hand är av arbetsrättslig (civilrättslig) karaktär utan av konstitutionell natur kan i stället tala för att Högsta förvaltningsdomstolen bör vara sista instans.

Enligt tingsrättens mening har frågorna trots allt en viss arbetsrättslig karaktär, vilket talar för att en överprövning ska ske hos allmän domstol. Samma skäl talar enligt tingsrättens mening för – till skillnad från vad utredningen föreslår vad gäller Domaransvarsnämndens sammansättning – att hålla fast vid grundlagsutredningens förslag att en ledamot i Domaransvarsnämnden ska vara jurist med arbetsrättslig kompetens (avsnitt 5.3.3.)

Kapitel 7. Ändringar i den materiella regleringen av ordinarie domares rättsställning

7.5 Ordinarie domare bör inte längre kunna meddelas disciplinpåföljd

Även om disciplinansvar aktualiserats för ordinarie domare endast i ett fåtal fall de senaste åren kan det enligt tingsrättens bedömning ifrågasättas om det är lämpligt att avskaffa det. Det skulle minska arbetsgivarens möjlighet att ingripa mot en ordinarie domare som missköter sitt arbete, men inte åsidosätter sina åligganden på ett så allvarligt sätt att avskedande (avsättning) kan komma i fråga. En sådan ordning skulle innebära att ordinarie domare behandlas annorlunda än andra statliga arbetstagare. Det kan i enskilda fall försvåra för domstolarna att leva upp till sina åligganden att upprätthålla en god arbetsmiljö och att bedriva en effektiv och rättssäker verksamhet. Av större vikt är dock att en sådan ordning skulle riskera att i allmänhetens ögon framstå som ett omotiverat privilegium, något som särskilt i en mer polariserad och populistisk framtid skulle kunna användas för att undergräva domstolarnas och domarnas ställning, och, i förlängningen, deras oberoende.

Johan Arvidsson

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Johan Arvidsson, rådmannen Kristina Wirdemark och tingsfiskalen Linnea Kramer.